

## กลวิธีในการเล่าเรื่องของเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย

### The Story Telling Approach of Akha ethnicity in Chiang Rai

เบญจมาภรณ์ สุริยวงษ์<sup>1</sup>

วรวรรธน์ ศรีภักย์<sup>2</sup> บุญยงค์ เกศเทศ<sup>3</sup> จารุวรรณ เบญจาทิกุล<sup>4</sup>

<sup>1</sup>ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยา

<sup>2</sup>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ที่ปรึกษาปริญญาหลัก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

<sup>3</sup>รองศาสตราจารย์ ดร.ที่ปรึกษาปริญญาร่วม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

<sup>4</sup>ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ที่ปรึกษาปริญญาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Benjamaporn Suriyawong<sup>1</sup>

Warawat Sriyabhaya<sup>2</sup> Boonyong Kedited<sup>3</sup> Charuwan Benjathikul<sup>4</sup>

<sup>1</sup>Doctor of Philosophy Program in Thai University of Phayao

<sup>2</sup>Assistant Professor Dr. Advisor of candidate, School of Liberal Arts, University of Phayao

<sup>3</sup>Associate Professor Dr. Co-advisor of candidate, School of Liberal Arts, University of Phayao

<sup>4</sup>Assistant Professor Dr. Co-advisor of candidate, School of Liberal Arts, University of Phayao

#### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีในการเล่าเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ในจังหวัดเชียงราย โดยศึกษาข้อมูลเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จาก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านปางปูลุย ตำบลป่าซาง หมู่บ้านแสนสุข ตำบลศรีคำ อำเภอแม่จัน และ หมู่บ้านอาค่าพัฒนา ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง โดยคัดเลือกเรื่องเล่าที่มีการดำเนินเรื่อง โครงเรื่อง มีตัวละคร และฉาก ซึ่งรวบรวมได้ทั้งหมด 39 เรื่อง โดยใช้แนวคิด โครงสร้างเรื่องเล่าของ สุกัญญา สุจฉายา แนวคิดโครงสร้างของวาทกรรมของกัลยา กุลสุวรรณ และแนวคิดโครงสร้างวรรณกรรมของไพโรจน์ บุญประกอบ มาประยุกต์ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการศึกษาการเล่าเรื่องในด้านของการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง จากการศึกษาเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า พบว่าเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าทั้ง 39 เรื่อง นิยมเปิดเรื่องโดยการเล่าบรรยายมากที่สุด 38 เรื่อง และการเปิดเรื่องด้วยการพรรณนาสถานการณ์หรือเหตุการณ์ของเรื่อง 1 เรื่อง ส่วนกลวิธีในการดำเนินเรื่องพบการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา ทั้งหมด 39 เรื่อง และการปิดเรื่องพบการปิดเรื่องแบบสุชนาฏกรรมเป็นที่นิยมมากที่สุด 20 เรื่อง รองลงมาคือ การปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด 16 เรื่อง การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม 2 เรื่อง และการปิดเรื่องแบบหักมุม 1 เรื่อง ผลการศึกษาค้นคว้ายังทำให้เห็นว่า เรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็น เรื่องเล่าที่มีกลวิธีในการเล่าเรื่องไม่ซับซ้อน เข้าใจง่าย นอกเหนือจากเป็นเรื่องมือให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินกับคนในชุมชนแล้ว เรื่องเล่ายังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมา และยังเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนคนในสังคมอีกด้วย

**คำสำคัญ:** กลวิธีการเล่าเรื่อง เรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์อาข่า

#### Abstract

The objectives of this study are to study and analyse the story telling approach of Akha in Chiang Rai through the stories of Akha in 3 villages; Pangpuleoi village, Pasang sub-district, Saensook village, Srikam sub district, Mae Chan and Apapattana

village, Mae Yao sub-district, Muang. The stories selected are the stories with running content, structure, characters and scenes. There are 39 stories selected and use the story telling concept of Sukanya Sujchaya, the discourse structure concept of Kanlaya Kunsuwan and the literature structure concept of Prairoj Bunprakob applying as a criteria of storytelling approach study on the opening, the action and the closing. From the study, it is found that the 39 Akha stories mostly open their stories by describing (38 stories) and 1 of the stories open its story by depicting the situation in the story. On the story running, all 39 stories run the stories in the time order. On the closing, 20 stories close their stories with happy ending, then 16 stories end with moral lesson when there are 2 stories end with tragedy and 1 of them have twist ending. The study result also reveals that the Akha stories are not complicated and easy to understand. Apart from being the community entertainment, the stories play important role on handing down the ethnic living style and lessons for its people as well.

**Keywords:** story telling approach, story telling of ethnicity , Akha ethnicity

## บทนำ

เรื่องเล่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่เก่าแก่ของมนุษย์ และถือเป็นผลผลิตทางปัญญา ที่เกิดจากจินตนาการของผู้คนในสังคม มนุษย์รู้จักการเล่าเรื่องมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพื่อบอกเล่าเรื่องราว ตำนาน นิทานประเภทต่างๆ อาจมีพื้นฐานที่อิงมาจากเรื่องจริงที่เกิดขึ้น หรือถูกเสริมเติมแต่งเพิ่มเติม หรืออาจเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเองทั้งหมด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน หรือใช้เป็นเครื่องมือเตือนสติ สั่งสอน โดยแฝงไว้ซึ่งความคิดด้านคุณธรรม จริยธรรม คติธรรม ความเชื่อ และสะท้อนภาพชีวิตสังคมและวัฒนธรรมในกลุ่มชนนั้นๆ เรื่องเล่าจึงเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจในการศึกษา เรื่องเล่าของแต่ละกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์เปรียบเสมือนผลผลิตและเป็นตัวแทนความคิดของกลุ่มชนนั้นๆ สะท้อนลักษณะเฉพาะของกลุ่มชน ให้เห็นและเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม ทศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมของกลุ่มชนนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการศึกษาเรื่องเล่าจึงช่วยทำให้เราเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของคนในกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ซึ่งเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทหนึ่งที่น่าสนใจ ที่เล่าสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง

กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็นกลุ่มชนดั้งเดิม ที่มีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิดความเชื่อ เอกลักษณะต่างๆ อันโดดเด่น อาข่ามีภาษาพูดประจำเผ่าของตนแต่ไม่มีภาษาเขียน การไม่มีภาษาเขียนนี้เอง ทำให้อาข่ามีการสืบทอดพิธีกรรมประเพณี โดยใช้ความจำบอกเล่าสืบทอดกันมา โดยวิธีการมุขปาฐะ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล่า พิธีกรรม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี (ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค, 2556 : 5-6) เรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าจึงนับได้ว่าเป็นข้อมูลประเภทของวรรณกรรมมุขปาฐะที่น่าสนใจ

นักคิดชนวิทยาได้แบ่งประเภทของวรรณกรรมมุขปาฐะ ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือเรื่องเล่าพื้นบ้าน และเพลงพื้นบ้าน เรื่องเล่ามักมีความหมายสัมพันธ์กับเรื่องแต่ง นวนิยาย นิทานปรัมปรา นิทาน และตำนาน ส่วนการสนทนา สุภาษิต ปริศนา และกวีนิพนธ์ ไม่จัดว่าเป็นเรื่องเล่า เรื่องเล่ามักจะเชื่อมโยงระหว่างการทำและเหตุการณ์เข้าด้วยกัน (เสาวลักษณ์ อนันตสานต์, 2543 : 27) ดังนั้นเรื่องเล่าจึงครอบคลุมถึงนิทานและเรื่องเล่าสั้นๆ ที่ประกอบด้วยเหตุการณ์เชิงเดี่ยว และมีโครงเรื่องไม่ซับซ้อนแล้ว เช่นเรื่องขำขัน เรื่องเล่าในชีวิตประจำวัน ซึ่งเนื้อหาสาระของเรื่องเล่านี้จะมีจำนวนมากมาย ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการศึกษาข้อมูลและป้องกันไม่ให้เกิดความสับสน ผู้วิจัยจึงขออนุญาตความหมายของเรื่องเล่าในที่นี้ได้แก่ เรื่องเล่าประเภทนิทาน หรือเรื่องเล่าที่มีกลวิธีในการเล่าเรื่อง คือมีกลวิธีในการเปิดปิดเรื่อง มีตัวละคร ฉาก มีการดำเนินเรื่อง

กลวิธีการเล่าเรื่องนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่ง ที่จะดึงดูดความสนใจของผู้ฟังและช่วยให้ผู้เล่าสามารถนำเสนอความคิดและประสบการณ์ถ่ายทอดให้ผู้ฟังรับสารเหล่านั้นได้ครบถ้วนสมบูรณ์ตามเจตนาของผู้เล่าได้ดังที่ สายวรุณ น้อยนิมิตร (2541 : 210) ได้อธิบายความสำคัญของกลวิธีการเล่าเรื่องว่าเป็นกลวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของผู้ส่งสารได้แก่การสร้างโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การใช้บทสนทนา ฯลฯ

ดังนั้นเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าจึงมีความน่าสนใจในด้านที่เป็นข้อมูลชุมชนที่สำคัญ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นกลวิธีการเล่าเรื่อง ของเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในด้าน โครงเรื่อง ได้แก่ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง และการเล่าเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดของผู้เล่าต่อไปด้วย

## วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ในจังหวัดเชียงราย

## วิธีการดำเนินวิจัย

การวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

### 1. ขั้นตอนเตรียมและรวบรวมข้อมูล

1.1 เก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จาก 3 หมู่บ้านในเขต 2 อำเภอของจังหวัดเชียงราย ในอำเภอแม่จัน ได้แก่ หมู่บ้านปางปูละย ตำบลป่าซาง และหมู่บ้านแสนสุข ตำบลศรีคำ ในอำเภอเมือง ได้แก่ หมู่บ้านอาผ่าพัฒนา ตำบลแม่ยาว ซึ่งการคัดเลือกพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า มีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ดังนี้

1.1.1 ต้องเป็นหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ซึ่งมีประวัติการตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลา 40 ปีขึ้นไปและมีหลังคาเรือนตั้งแต่ 40 หลังคาเรือนขึ้นไป

1.1.2 ประชากรในชุมชนมีวิถีชีวิตสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน และยังคงมีระบบผู้นำ ผู้อาวุโส ในการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อดั้งเดิมที่ส่งผลต่อวิถีการดำรงอยู่ของผู้อยู่ในชุมชน

1.2 ผู้ให้ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยกำหนดในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างคือต้องเป็นผู้ที่สามารถเล่าเรื่อง โดยคัดเลือกจากบุคคลที่เป็นปราชญ์และได้รับการยอมรับจากกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าว่าสามารถเล่าเรื่องได้โดยกำหนดผู้บอกข้อมูลคือเป็นผู้นำอาข่า หรือปราชญ์อาข่า ผู้มีอายุตั้งแต่ 40 ปี ขึ้นไป ในหมู่บ้านอาข่าทั้งชายหญิง ที่สามารถเล่าเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าได้ จำนวน 7 คน

1.3 ข้อมูลเรื่องเล่า จากข้อมูลเรื่องเล่า ที่สัมภาษณ์ได้ โดยคัดเลือกเรื่องเล่าที่มีการดำเนินเรื่อง โครงเรื่อง มีตัวละคร และฉาก ซึ่งรวบรวมได้ทั้งหมด 39 เรื่อง

1.4 ถอดเสียงจากภาษาอาข่าเป็นสัทอักษรและถอดความเป็นภาษาไทย จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญภาษาอาข่า ตรวจสอบความถูกต้องในการถอดความ

1.5 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่อง

### 2. ดำเนินการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลในประเด็นกลวิธีการเล่าเรื่อง

### 3. นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis)

## ผลการวิจัย

จากการศึกษาวเคราะห์กลวิธีการเล่าเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ทั้ง 39 เรื่อง ในจังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ ประยุกต์ใช้แนวคิดของโครงสร้างเรื่องเล่าของ สุกัญญา สุจฉายา (2557 : 183-209) แนวคิดโครงสร้างของวาทกรรมของกัลยา กุลสุวรรณ (2553 : 81) และแนวคิด โครงสร้างวรรณกรรมของไพโรจน์ บุญประกอบ (2539 : 53-76) สรุปเป็นการศึกษา ได้แก่ 1) วิเคราะห์กลวิธีการในด้าน โครงเรื่อง ในด้านของการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

## 1. การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องหรือการเริ่มเรื่อง คือจุดเริ่มต้นของเรื่อง ซึ่งถือเป็นโครงสร้างประการแรกของการเล่าเรื่อง จากการศึกษาเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า พบว่าเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าทั้ง 39 เรื่อง นิยมเปิดเรื่องโดยการใช้การบรรยายมากที่สุด 38 เรื่อง และการเปิดเรื่องด้วยการพรรณาสถานการณ์หรือเหตุการณ์ของเรื่อง 1 เรื่อง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 การเปิดเรื่องแบบบรรยาย คือ การให้รายละเอียด สร้างความเข้าใจเพื่อนำสู่เนื้อเรื่อง เช่นการบรรยายเหตุการณ์ ตัวละคร ฉาก บรรยากาศ เหตุการณ์หรือความเป็นไปต่างๆ ในท้องเรื่อง ซึ่งกลวิธีนี้พบว่าผู้เล่าเรื่องนิยมใช้มากที่สุด ซึ่งพบทั้งหมด 38 เรื่อง โดยแยกรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายตัวละคร การเปิดเรื่องด้วยวิธีการนี้เป็นวิธีการที่นิยมใช้มากที่สุดในเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า พบจำนวน 26 เรื่อง โดยผู้เล่าจะเปิดเรื่องด้วยการบรรยายให้ผู้ฟัง รู้จักตัวละครแต่ละตัวในเรื่อง ว่าอยู่ที่ไหน ทำอะไร มีลักษณะนิสัยอย่างไร และบัดนี้เผชิญเหตุการณ์ใด เป็นต้น ดังตัวอย่าง เรื่องเล่า “แม่วผู้มีอำนาจ” ต่อไปนี้

### ตัวอย่างที่ 1

a hu ba	ng b'a,	bə sa,	ha lɛ bɛ dʒi
นานมาแล้ว	ตั้งแต่นั้น	แมลงวัน	กึ่งก่า
hó -ə	a mɯ dʒi mi.	tí na	kə lá na
กับ	หึ่งห้อย	วันหนึ่ง	พอถึง
dʒi za hə	jə na lu	tí kə lo-ɛ	ŋa ʃa poʔi -ə mɛ...
สัตว์	ทุกชนิด	ด้วยกัน	ปลา ไปหา

(อาห่วย เณมือ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

จาก เรื่องแม่วผู้มีอำนาจ ใช้วิธีการเปิดเรื่องด้วยการบรรยาย โดยแนะนำให้ผู้ฟัง รู้จักตัวละครแต่ละตัวในเรื่องว่ามีตัวละครใดบ้าง และตัวละครดังกล่าวกำลังจะทำอะไร ได้แก่ ตั้งแต่นั้น แมลงวัน กึ่งก่า และหึ่งห้อยกำลังจะไปหาปลา

1.1.2 การเปิดเรื่องโดยการบรรยายสถานการณ์หรือเหตุการณ์ของเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งในเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย พบการเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ 9 เรื่อง ในที่นี้ขอยกตัวอย่างเรื่อง “ การเกิดอาข่า” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

### ตัวอย่างที่ 2

mí tsa -ə	xə ta	i tʃi	də b'a	dzə dʒi -ə	ta na
แผ่นดิน	ของ บน	น้ำ	ท่วม	ผ่านพ้น	หลังจาก
mí tsa -ə	xə ta	ha dɛ -ə dʒi	ʃi dʒi -ə mɛ	"ta pa"	
แผ่นดิน	ของ บน	สิ่งมีชีวิตทุกชนิด	ตาย หมดเลย	ถ่องผ่อง	
lɛ ku -ə	xə ka	tí ka...			
ที่เรียกว่า	คนนั้น	คนเดียว			

(หมี่กือ เณมือ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 18 พฤษภาคม 2558)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการเปิดเรื่อง โดยการบรรยายสถานการณ์หรือเหตุการณ์ของเรื่องที่เกิดขึ้น กล่าวถึงสถานการณ์เมื่อน้ำท่วมโลกหมดแล้ว สิ่งมีชีวิตทุกอย่างตายหมด ยกเว้น ถังผ่อง ตัวละครในเรื่อง ซึ่งการเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้เป็นการบรรยายให้ทราบถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน หรือเกริ่นเหตุการณ์ก่อนที่จะเล่าเรื่องนั้นๆ ตามมา

1.1.3 การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉาก หรือสถานที่ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ซึ่งในเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย พบการเปิดเรื่องด้วยวิธีนี้ 3 เรื่อง ในที่นี้ขอยกตัวอย่างเรื่อง “คางคกกับเสือ” ดังตัวอย่างเรื่องเล่าต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

ù dʒí ja sa      tí xa -a      xa la      hɔ́ -ə      ha pa bu

ทุ่งหญ้าคา      แห่งหนึ่ง      เสือ      กับ      คางคก

ta dzø le-ə mɛ...

ได้มาพบ

(อาหุ่ย เณรมือ ,ผู้ให้สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

ผู้เล่าใช้กลวิธีในการเปิดเรื่องบรรยายถึงฉากและสถานที่ให้แก่ทุ่งหญ้าคาแห่งหนึ่งแล้วตามด้วยการกระทำของตัวละคร

1.2 การเปิดเรื่องแบบพรรณนาการเปิดเรื่องโดยการพรรณนาฉาก พรรณนาตัวละครหรือพัฒนาเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ คล้ายวิธีการบรรยายเพียงแต่นั่นที่จะสร้างภาพเพื่อปูพื้นอารมณ์ให้ผู้อ่านก็เกิดความรู้สึก คล้อยตามเป็นพิเศษ เรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าพบวิธีการเปิดเรื่องโดยการพรรณนา จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่เรื่อง “มังกรกฐกฆ่า” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

ù dʒí tí mí      ù jɛ      hɔ́ na ni      jɛ jɛ -ɛ      dʒá lɛ

คำคืนหนึ่ง      ฝน      มาก      ตกหนัก      พายุ

hɔ́ na ni      bɔ bɔ -ɛ      ù dʒí tsɔ́ tɛ tɛ tɛ -ɛ

มาก      พัด      พายุ

jɛ -ə ɲɛ      a li za      tí ka dɛ      le-a dʒíe .

ตกนั้น      เด็กชาย      คนหนึ่ง      เกิดมา

(หม้ออยู่ แลเชอ ,ผู้ให้สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558)

จากตัวอย่างข้างต้นผู้เล่าใช้วิธีการเปิดเรื่องแบบพรรณนา โดยการพรรณนาเหตุการณ์ในเรื่องว่าเกิดพายุพัดแรง ฝนตกหนัก และเกิดพายุ ทำให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการตามผู้เล่าได้

โดยสรุปจากตัวอย่างเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่กล่าวอ้าง ทำให้สรุปได้อีกครั้งหนึ่งว่ากลวิธีในการเปิดเรื่องของเล่าเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าผู้เล่านิยมเริ่มต้นเรื่องด้วยการบรรยายการกระทำของตัวละคร การบรรยายฉาก การบรรยายเหตุการณ์ต่างๆ และการพรรณนาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งในการเปิดเรื่องผู้เล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ใช้วิธีการเปิดเรื่องแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน

## 2. การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องเป็นตอนกลางของเรื่อง นับว่ามีความสำคัญอยู่มากเช่นเดียวกันเพราะผู้เล่าจะต้องดึงความสนใจ การดำเนินเรื่องเป็นการสร้างปมปัญหาอุปสรรคหรือความขัดแย้งจนกระทั่งถึงที่สุด จากการศึกษาแนวคิด โครงสร้างวรรณกรรมของ ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539 : 53-76) ได้แก่ การศึกษาส่วนประกอบของโครงเรื่องเล่า จากการศึกษาการดำเนินเรื่องของเรื่องเล่า กลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย พบการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาทั้งหมด 39 เรื่อง

การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา คือการดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา เรื่องเกิดก่อนเล่าก่อน เรื่องเกิดทีหลังเล่าทีหลัง เนื่องจากเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า เป็นเรื่องเล่าแบบมุขปาฐะดังนั้นในการดำเนินเรื่องจึงไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนกับเรื่องเล่าที่เขียนขึ้น

## 3. การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องคือจุดจบของเรื่องซึ่งนับได้ว่าเป็นช่วงที่มีความสำคัญมากเพราะจะเป็นตอนที่ประมวลผลให้รู้ว่าผู้ฟังมีความประทับใจมากน้อยเพียงใด จากการศึกษาการปิดเรื่องของ ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539 : 53-76) วิธีการปิดเรื่องสรุปได้ดังนี้ 1) ปิดเรื่องแบบหักมุม เป็นการปิดเรื่องที่ทำให้ผู้ฟังคาดไม่ถึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ปิดเรื่องแบบ โศกนาฏกรรมเป็นการปิดเรื่อง ที่แสดงถึงความเศร้าและผิดหวัง อาจเกิดจากการที่ตัวละครประพฤติดิฉัน ได้ผลการกระทำที่นำความทุกข์มาให้ 3) ปิดเรื่องแบบ สุขนาฏกรรม เป็นการปิดเรื่องอย่างมีความสุขหลังจากที่ต้องฝ่าฟันอุปสรรคตัวละครก็ได้รับความสำเร็จในสิ่งที่หวัง และ 4) ปิดเรื่องแบบให้ข้อคิดเป็นการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ด้านคุณธรรมจริยธรรม สร้างกำลังใจให้ผู้ฟัง

จากการศึกษาเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าพบว่า การปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรมเป็นที่นิยมมากที่สุด 20 เรื่อง รองลงมาคือการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด 16 เรื่อง รองลงมาคือการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม 2 เรื่อง และการปิดเรื่องแบบหักมุม 1 เรื่อง

## สรุปและอภิปรายผล

จากการรวบรวมและศึกษาเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัด เชียงรายทั้ง 39 เรื่อง โดยการนำเอาแนวคิด โครงสร้าง เรื่องเล่าของ สุกัญญา สุขฉายา (2557 : 183-209) แนวคิด โครงสร้างของวาทกรรมของกัลยา กุลสุวรรณ (2553 : 81) และแนวคิด โครงสร้างวรรณกรรมของ ไพโรจน์ บุญประกอบ (2539 : 53-76) ประยุกต์ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการศึกษากรณีในด้าน โครงเรื่อง ในด้านของการเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

เรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัด เชียงรายทั้ง 39 เรื่อง มีการใช้กลวิธีการแต่งในการนำเสนอเรื่องราวด้วยการเปิดเรื่องแบบบรรยาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการบรรยายตัวละคร จากการสังเกตพบว่าตัวละครในเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า ส่วนใหญ่แบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ประเภทที่หนึ่ง ตัวละครเหนือธรรมชาติ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าเป็นกลุ่มชนที่มีความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณ ภูติผีปิศาจ ไสยศาสตร์ และสิ่งเร้นลับ ประเภทที่สองตัวละครเกี่ยวกับสัตว์ เช่น หมา แมว ช้าง เสือ เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เลี้ยงสัตว์ และประเภทสุดท้าย ตัวละครเกี่ยวกับคนในวิถีชีวิตของอาข่า เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง เป็นต้น ซึ่งตัวละครที่ปรากฏพบดังกล่าวมักเป็นตัวละครตามความเชื่อและตัวละครที่มีอยู่จริงตามสภาพแวดล้อมและบริบทของสังคมอาข่า

การเปิดเรื่องโดยการบรรยายสถานการณ์ การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายสถานการณ์หรือเหตุการณ์ของเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นการกล่าวบรรยายถึงสถานการณ์ก่อนดำเนินเรื่องหรือเป็นการกล่าวนำเรื่องทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจในการติดตามที่จะฟังเรื่องราวต่อไป

การเปิดเรื่องโดยการบรรยายฉาก จากการสังเกตจากส่วนใหญ่ในเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าจะเป็นฉากเกี่ยวกับหมู่บ้านทุ่งหญ้าแม่น้ำซึ่งเป็นฉากที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวอาข่าที่ผูกพันกับธรรมชาตินั่นเอง การเปิดเรื่องโดยการบรรยายนี้ทำให้ผู้เล่าสื่อสารให้ผู้ฟังรับรู้เรื่องราวเบื้องต้น เกี่ยวกับนิสัยของตัวละคร สถานการณ์หรือสถานที่ในเหตุการณ์ ก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อเรื่อง ทำให้ผู้ฟังต้องการติดตามเนื้อเรื่องต่อไปหรือเป็นการดึงดูดความน่าสนใจของผู้ฟังก่อนนั่นเอง

ในการเปิดเรื่องอีกวิธีหนึ่งคือการเปิดเรื่องแบบพรรณนาซึ่งพบได้เพียงหนึ่งเรื่องในเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่า จากการสังเกตพบว่ามีการเปิดเรื่องแบบบรรยายมาก ทำให้เข้าใจเนื้อเรื่องอย่างง่าย

ส่วนลักษณะเด่นในการดำเนินเรื่องโดยใช้ การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา เรื่องเกิดก่อนเล่าก่อน เรื่องเกิดทีหลัง เล่าทีหลัง การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลานี้พบมากที่สุดในเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงราย เนื่องจากเรื่องราวดังกล่าวเป็นเรื่องราวแบบมุขปาฐะดังนั้นในการดำเนินเรื่องจึงไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนกับเรื่องเล่าที่มีผู้แต่งเขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร

และสุดท้ายการปิดเรื่อง การปิดเรื่องมี 4 ลักษณะ ได้แก่การปิดเรื่องแบบสุขนาฏกรรมมากที่สุด รองลงมาคือการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิด การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมและการปิดเรื่องแบบหักมุม จากการศึกษาทวิวิธีในการปิดเรื่อง ของเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า นอกเหนือจากเป็นเครื่องมือให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินกับคนในชุมชนแล้ว เรื่องเล่ายังมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบทอดต่อกันมา และยังเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนคนในสังคมอีกด้วย ดังที่ สุจินดา รูปโถม (2538 : 32) ได้กล่าวว่าเรื่องเล่าแบบนิทานไม่ได้ให้แต่ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่ผู้ฟังเท่านั้น มีนิทานจำนวนมาก โดยเฉพาะนิทานคติจะให้ข้อคิดเป็นการช่วยปลูกฝังคุณธรรมด้านต่างๆ ที่สังคมพึงประสงค์แก่ผู้ฟัง เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความมีสติรอบคอบ ความมีน้ำใจ ความสามัคคี ความสำคัญของวิชาความรู้ การคบคน การอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น ดังนั้นเรื่องเล่าจึงการแฝงคติสอนใจเปรียบเสมือนเครื่องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นบรรทัดฐานของสังคมที่เรื่องเล่าต่างๆ ปรากฏ เช่นเดียวกับเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่านั่นเอง

## ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงรายผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นต่างๆดังนี้

### 1. ข้อเสนอแนะเพื่อหน่วยงานที่นำไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในจังหวัดเชียงรายทั้งด้านทวิวิธีในการเล่าเรื่องซึ่งสามารถนำไปใช้อธิบายเพิ่มเติมให้เห็นถึงมุมมองการใช้ภาษาในการเล่าเรื่องโดยเฉพาะการใช้ภาษาในการเล่าเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่า สามารถนำเอาผลการวิเคราะห์ที่ได้ไปใช้อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องราวต่อสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์อาข่าในประเด็นของสังคมวิทยาหรือคติชนวิทยาได้

1.2 หน่วยงานด้านกึ่งการศึกษา ควรนำการศึกษาเรื่องเล่ากลุ่มชาติพันธุ์ ไปปรับประยุกต์ใช้ในโรงเรียนในเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อฝึกให้เด็ก ได้เข้าใจเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ตนเองผ่านเรื่องเล่า

### 2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เรื่องเล่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นแหล่งข้อมูลที่น่าสนใจดังนั้นควรมีการศึกษาเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะของเรื่องเล่าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ปรากฏว่ามีความต่างและความเหมือนกันอย่างไร

2.3 ควรมีการศึกษาเรื่องราวในลักษณะที่ปรากฏทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่พบเห็นตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในชุมชนเมืองชุมชนชนบทหรือตามสถานที่ต่างๆ วันเรื่องเล่ามีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ โน้ตสนัและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นๆอย่างไรบ้าง

## เอกสารอ้างอิง

กัลยา กุลสุวรรณ. (2553). *วาทกรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสิกขุ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม : มหาสารคาม.

ไกรสิทธิ์ สิทธิโชค. (2556). อาชีพ พิธีกรรม ความเชื่อ และความงาม. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย สำนักงานภาค : เชียงใหม่.

ไพโรจน์ บุญประกอบ. (2539). การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เรื่องสั้น-นวนิยาย. กรุงเทพมหานคร : ดอกหญ้า.

สายวรุณ น้อยนิมิต. (2541). เรื่องสั้นรางวัลช่อการเกิด : ใครเล่าเรื่อง. วารสารภาษาและหนังสือ. 29, 209-230.

สุกัญญา สุจฉายา . (2557). วรรณคดีนิทานไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจินดา รูปโถม. (2538). วิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคเหนือเพื่อใช้ประกอบการสอนรายวิชานิทานพื้นบ้าน . วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .

เสถียรโกเศศ. (พระยาอนุমানราชชน). (2524) .วัฒนธรรมเบื้องต้น .พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. (2543). ทฤษฎีคติชนและวิธีการศึกษา .กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

หมีกือ เฉอมือ. (18 พฤษภาคม 2558). สัมภาษณ์.

หมีอ้อย แลเชอ. (2 มีนาคม 2558). สัมภาษณ์.

อาหุ่ย เฉอมือ . (10 พฤษภาคม 2558). สัมภาษณ์.

อุทัย ปัญญาโกญ.(2547). การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมอาชีพ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์.จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.